

ЕТНОРЕГИОНАЛНА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ НА РАЖДАЕМОСТТА В БЪЛГАРИЯ, 2001–2010

Рачо Стоев¹

Въз основа на възрастовата структура на основните етнически групи на населението на България според преброяването от 01.02.2011 е оценен техният тотален коефициент на плодовитост /ТКП/ за периода 2001-2010 г. общо и по области. ТКП варира най-малко при българите – от 1,01 в Велико Търново до 1,27 в Сливен. По-голяма е вариацията при турците – от 1,07 в Смолян до 2,17 в Ямбол. Най-голяма е вариацията на плодовитостта при ромите – от 2,14 в Пазарджик до 3,53 в Смолян. Ромите остават етническата група, в която демографският преход още не е завършил и има разширено възпроизводство на населението във всички области.

Ключови думи: тотален коефициент на плодовитост, етническа диференциация, регионална диференциация, България, роми

Почти половината от населението на земното кълбо – 46% живее в страни, в които демографският преход е завършил и раждаемостта е паднала до ниско и твърде ниско равнище (Щербакова, 2011). Сред тези страни е и България, страна в напреднала депопулация със смъртност превишаваща раждаемостта.

В същото време в България се наблюдава значителна диференциация в равнището на раждаемостта на отделните етнически и конфесионални групи сред населението. Това е свързано с различното начало на демографския преход у тях. В исторически план той се развива най-рано при юдеите, протестантите и арменогригорияните, после при православните и католиците, най-накрая при мюсюлманите. Ако разгледаме само православните, демографският преход избързва при румънците в северозападна България, при българите- балканджии, а закъснява при родопчаните, шопите и особено македонците. Турците определено изостават от българите, а най-късно протича демографският преход при ромите (Ватев, 1939, СГЦБ-1937, Демография на България, 1974).

За съжаление статистическите данни за раждаемостта на отделните етнически групи в България в последните години са малко (Димитров, С., Анева, Н., 2009, Томова, 2009). Особено малко са данните за регионалната диференциация на раждаемостта, която в един по-ранен период е била твърде значителна при основната етническа група в страната – българите (Ватев, 1939).

В настоящата разработка е направен опит да се оцени етнорегионалната диференциация на раждаемостта в България през първото десетилетие на XXI век въз основа на преброяването от февруари 2011 г.

За да се направи тази оценка бе съпоставен броят на децата до 10 години с броя на жените в репродуктивна възраст. Този показател не е съвършен, тъй

¹ Доц. д-р Рачо Стоев – Национален антропологичен музей на Института по експериментална морфология, патология и антропология с музей при БАН
Адрес за контакти: rastesto@abv.bg

като не отчита влиянието на детската смъртност и смъртността в зряла възраст. Днес обаче детската смъртност е ниска (под 25 о/оо детска смъртност дори при ромите, при които тя е най-висока за 2001–2003, с тенденция за намаляване). Освен това тя и смъртността в репродуктивна възраст се компенсират. Не е отчетено и влиянието на миграциите – но обикновено децата до 10 години мигрират заедно с родителите си. Тъй като публикуваните материали от преброяването дават населението според етническа принадлежност по 10-годишни възрастови групи и без разделяне по пол, трябваше да се приеме, че жените са половината от населението в репродуктивна възраст, населението на 15–19 години и на 40–44 години – също половината от населението на възраст 10–19 и 40–49 години. Така формулата за оценка придоби вид:

$$ETFR = \{ (P0-9/10) / [(P10-19/2 + P20-29 + P30-39 + P40-49/2) \times 0,5] \} \times 30 = \\ = P0-9 / (P10-19/2 + P20-29 + P30-39 + P40-49/2) \times 6$$

където P0-9, P10-19, P20-29, P30-39, P40-49 – населението на 0-9, 10-19, 20-29, 30-39, 40-49 години от съответната област и етническа група според преброяването.

where P0-9, P10-19, P20-29, P30-39, P40-49 – the population aged 0-9, 10-19, 20-29, 30-39, 40-49 years in the relevant district and ethnic group according the census.

Въпреки примитивността си тази формула дава много добра оценка, приложена за цялото население на България.

Таблица 1

Тотален коефициент на плодовитост, изчислен въз основа на статистическите материали за движението на населението и от възрастовата структура при преброяване-2011

	ТКП по данни на НСИ, 2001–2010	Оценка за ТКП, 2001–2010
България, общо население	1,364	1,36
Градско население	1,286	1,29
Селско население	1,602	1,59

По области разминаването е по-голямо, но средно е само 0,04 деца/жена или 3%, а максимално – 0,10 деца/жена или 9%.

Тук ще бъдат представени резултатите от оценката само за трите главни етнически групи в България – българи, турци и роми. При по-малобройните етнически групи възниква проблемът за асимилацията чрез смесените бракове, поради която децата имат различна етническа принадлежност от родителите си. Този проблем, впрочем, възниква и при турците в Западна България, където те са под 1% и обикновено са в смесени бракове или мигранти с цел труд или учение без деца.

При преброяване – 2011 значителен брой от населението на България – 9,3 % не са определили своята етническа принадлежност. Териториалното им разпределение сочи, че това са преди всичко помаци и цигани по произход. Затова и за тази група бе оценен ТКП.